

HOTĂRÎREA CURȚII CONSTITUȚIONALE
despre controlul constituționalității unor prevederi din Legea
nr. 1153-XIII din 11 aprilie 1997 "Cu privire la notariat"
(cu modificările și completările ulterioare)
și din Legea nr. 558-XIV din 29 iulie 1999 "Pentru modificarea
și completarea Legii cu privire la notariat"*

Nr.67 din 02.12.99

Monitorul Oficial al R.Moldova nr.145-148/80 din 23.12.1999

* * *

* M.O., 1997, nr. 61, art. 520; 1998, nr. 16-17, art. 111; 1999, nr. 106-108, art. 514.

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională în componența:
Pavel BARBALAT - președinte
Nicolae CHISEEV - judecător
Mihai COTOROBAI - judecător-raportor
Constantin LOZOVANU - judecător
Gheorghe SUSARENCO - judecător
Ion VASILATI - judecător-raportor

cu participarea grefierului Aliona Balaban, avocatului parlamentar Constantin Lazari, autorul sesizării, reprezentantului Parlamentului Ion Creangă, șef al sectorului relații cu autoritățile publice în Direcția juridică a Aparatului Parlamentului, în prezența Tatiane Ungureanu, președintele Uniunii Notarilor din Republica Moldova, călăuzindu-se de art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, art. 4 alin. (1) lit. a) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și art. 16 alin. (1) din Codul jurisdicției constituționale, a examinat în ședință plenară deschisă dosarul privind controlul constituționalității unor prevederi din art. 32 și 88 din Legea nr. 1153-XIII din 11 aprilie 1997 "Cu privire la notariat" cu modificările și completările ulterioare (în continuare - Legea nr. 1153-XIII), art. I pct. 33 și art. II lit. d) din Legea nr. 558-XIV din 29 iulie 1999 "Pentru modificarea și completarea Legii cu privire la notariat" (în continuare - Legea nr. 558-XIV).

Temei pentru examinarea dosarului a servit sesizarea avocatului parlamentar Constantin Lazari, depusă la 5 octombrie 1999, în conformitate cu art. 24 și 25 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art. 38 și 39 din Codul jurisdicției constituționale.

Prin decizia Curții Constituționale din 19 octombrie 1999 sesizarea a fost acceptată pentru examinare în fond și înscrisă în ordinea de zi.

În cadrul examinării preliminare a sesizării au fost solicitate puncte de vedere Parlamentului, Președintelui republicii, Guvernului, Ministerelor Justiției, Finanțelor, Economiei și Reformelor, Uniunii Notarilor din Republica Moldova.

Audiind informația judecătorilor-raportori, argumentele expuse de părți în proces, studiind materialele dosarului,

Curtea Constituțională

a constatat:

Ca urmare a modificărilor și completărilor operate prin Legea nr. 558-XIV, art. 88 alin. (1) din Legea nr. 1153-XIII are următorul conținut:

"(1) Pentru efectuarea de acte notariale, pentru acordarea de consultații în probleme de drept, pentru redactarea proiectelor de documente, pentru prestarea de alte servicii de drept, notarul încasează plată în mărimea stabilită prin acord cu solicitantul, dar nu mai mult de tarifele maxime stabilite de Ministerul Justiției în comun cu Ministerul Economiei și Reformelor. Pentru efectuarea de acte notariale al căror obiect îl constituie bunuri imobiliare, plata nu va depăși tarifele maxime prevăzute în anexa la prezenta lege".

Potrivit art. II lit. a) din Legea nr. 558-XIV, Guvernul, în termen de o lună, va reexamina tarifele maxime pentru serviciile notariale stabilite de Ministerul Justiției în comun cu Ministerul Finanțelor, ținând cont de tarifele prevăzute în anexa la Legea cu privire la notariat.

Autorul sesizării consideră că prevederile privind stabilirea de către Parlament, Guvern și ministerele respective a tarifelor maxime pentru activitatea notarială contravine Constituției, întrucât relațiile economice de piață și dezvoltarea lor sînt garantate printr-un șir de dispoziții constituționale. Stabilirea tarifelor maxime pentru activitatea notarială îngreșează libera inițiativă a notarilor - persoane fizice licențiate - și concurența loială dintre ei, micșorează aportul lor la bugetul de stat și bugetul asigurărilor sociale de stat. După părerea autorului sesizării, legislatorul nu este în drept să stabilească anumite reglementări tarifare notarilor, care exercită funcții autonome și prestează servicii de utilitate publică în numele statului. În sesizare se contestă constituționalitatea următoarelor prevederi:

din Legea nr. 1153-XIII:

- art. 32 lit. d), potrivit căruia Consiliul Uniunii Notarilor are atribuția de a propune Ministerului Justiției și Ministerului Economiei și Reformelor mărirea onorariilor pentru serviciile prestate de notar;

- sintagma "dar nu mai mult de tarifele maxime stabilite de Ministerul Justiției în comun cu Ministerul Economiei și Reformelor. Pentru efectuarea de acte notariale al căror obiect îl constituie bunuri imobiliare, plata nu va depăși tarifele maxime prevăzute în anexa la prezenta lege" din art. 88 alin. (1);

din Legea nr. 558-XIV:

- art. I pct. 33, prin care Legea nr. 1153-XIII se completează cu anexa "Tarifele maxime pentru efectuarea de acte notariale al căror obiect îl constituie bunuri imobiliare";

- art. II lit. a), conform căruia Guvernul, în termen de o lună, va reexamina tarifele maxime stabilite de Ministerul Justiției în comun cu Ministerul Finanțelor, ținând cont de tarifele prevăzute în anexa la Legea cu privire la notariat.

Potrivit art. 1 din Legea nr. 1153-XIII în redacția Legii nr. 558-XIV, notariatul reprezintă un ansamblu de persoane fizice care desfășoară pe bază de licență, în numele statului și în conformitate cu Constituția și legislația în vigoare, activitate notarială, care asigură persoanelor fizice și juridice stabilirea de raporturi juridice, civile și comerciale nelitigioase, precum și exercițiul drepturilor și ocrotirea intereselor legitime. Activitatea notarială se realizează de către notari prin acte notariale și consultații juridice notariale, în condițiile Legii "Cu privire la notariat", se înfăptuiește în mod legal pentru toate persoanele, respectîndu-se imparțialitatea, și nu se află sub incidența Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi.

Notarul este persoana fizică autorizată să îndeplinească un serviciu de interes public, are statutul unei funcții autonome și este inamovibil, cu excepția încetării funcției în temeiul legii. Actul îndeplinit de notar, purtînd semnătura și sigiliul acestuia, este de autoritate publică și are forța probantă prevăzută de lege. Actul notarial este prevăzut de lege sau solicitat de persoane particulare. Actele notariale în numele Republicii Moldova pe teritoriul altor state se efectuează de misiunile diplomatice și de oficiile consulare ale Republicii Moldova (art. 2 din Legea nr. 1153-XIII).

Legea cu privire la notariat reglementează organizarea activității notariale, drepturile, obligațiunile și responsabilitatea notarului, procedura efectuării actelor notariale, posibilitatea notarilor de a se constitui în uniuni ale notarilor, organizații profesionale necomerciale cu personalitate juridică etc.

Asigurarea financiară a actelor notariale în Republica Moldova este prevăzută de capitolul XV din Legea nr. 1153-XIII. Potrivit art. 88 alin. (1) din această Lege în redacția Legii nr. 558-XIV, pentru efectuarea de acte notariale, pentru acordarea de consultații în probleme de drept,

pentru redactarea proiectelor de documente, pentru prestarea de alte servicii de drept, notarul încasează plată în mărimea stabilită prin acord cu solicitantul, dar nu mai mult de tarifele maxime stabilite de Ministerul Justiției în comun cu Ministerul Economiei și Reformelor. Pentru efectuarea de acte notariale al căror obiect îl constituie bunuri imobiliare, plata nu va depăși tarifele maxime prevăzute în anexa la această lege. Sursa finanțării activității notarului, potrivit art.89 alin. (1) din Legea nr.1153-XIII, o constituie sumele bănești primite de el pentru efectuarea de acte notariale și pentru prestarea de servicii juridice și tehnice, alte venituri legitime.

Curtea Constituțională reține că prin prevederile menționate este reglementată relația de bază în domeniul asigurării financiare a activității notariale, care constă în încasarea de către notar a unei plăți pentru acte notariale și alte servicii notariale în mărimea stabilită prin acord cu solicitantul în modul determinat de legislație. Parte componentă a acestei plăți o constituie remunerarea muncii notarului.

Totodată, mărimea plății încasate pentru serviciile notariale (prin urmare, și mărimea plății muncii notarului) este condiționată prin restricția nedepășirii tarifelor maxime stabilite de Ministerul Justiției în comun cu Ministerul Economiei și Reformelor, iar în cazul actelor notariale al căror obiect îl constituie bunurile imobiliare - a tarifelor maxime prevăzute în anexa la Legea cu privire la notariat.

Curtea Constituțională constată că prevederile cuprinse în art. 88 alin. (1) din Legea nr.1153-XIII privind plata care nu va depăși tarifele maxime stabilite de organele administrației publice centrale de specialitate ale statului sau prevăzute expres de lege contrazice stipulările din același articol, conform cărora mărimea acestei plăți se stabilește prin acord cu solicitantul. În cazul de față cadrul acordului, inclusiv mărimea onorariului notarului, se limitează prin tarife maxime stabilite de organele administrației publice centrale de specialitate, pe când dreptul constituțional la muncă și la protecția muncii, proclamat de Constituție prin art.43, prevede că orice persoană are dreptul la condiții echitabile și satisfăcătoare de muncă; salariații au dreptul la protecția muncii; măsurile de protecție privesc instituirea unui salariu minim pe economie, precum și alte situații specifice.

Onorariul încasat de notar pentru actele perfectate reprezintă, conform art.23 alin.(3) lit.a) din Legea nr.1153-XIII, plata prin care este remunerată prestația notarului, în condițiile în care această prestație este activitatea de bază a notarului (art.25 din Legea nr.1153-XIII). Notarul, avînd statutul de subiect privat, care, în temeiul condițiilor legale specifice, exercită activitate notarială, are dreptul la remunerarea întregului volum de servicii prestate. Prin urmare, cuantumul acestei plăți nu poate fi impus de către organele autorităților publice, deoarece în acest caz se neglijează principiul autonomiei financiare a notarului și se încalcă art.9 alin.(2) și art.43 alin.(1) și (2) din Constituție.

În art.32 lit.d) din Legea nr.1153-XIII în redacția Legii nr.558-XIV sînt enumerate atribuțiile Consiliului Uniunii Notarilor, inclusiv atribuția de a "propune Ministerului Justiției și Ministerului Economiei și Reformelor mărimea onorariilor pentru serviciile prestate de notar", însă acest drept poate fi exercitat numai atunci cînd Consiliul decide asupra necesității unor modificări, adoptînd în acest sens o hotărîre, conform statutului Uniunii Notarilor.

Pentru motivele arătate, în temeiul art.7, 140 din Constituție, art.26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art.62 lit.a) din Codul jurisdicției constituționale,

Curtea Constituțională

H O T Ă R Ă Ș T E :

1. Declară neconstituționale următoarele prevederi din Legea nr.1153-XIII din 11 aprilie 1997 "Cu privire la notariat":

- sintagma "propune Ministerului Justiției și Ministerului Economiei și Reformelor mărimea onorariilor pentru serviciile prestate de notar"

din art.32 lit.d);

- sintagma "dar nu mai mult de tarifele maxime stabilite de Ministerul Justiției în comun cu Ministerul Economiei și Reformelor. Pentru efectuarea de acte notariale al căror obiect îl constituie bunuri imobiliare, plata nu va depăși tarifele maxime prevăzute în anexa la prezenta lege" din art.88 alin.(1).

2. Declară neconstituționale următoarele prevederi din Legea nr.558-XIV din 29 iulie 1999 "Pentru modificarea și completarea Legii cu privire la notariat":

- art. I pct.33. "Legea se completează cu următoarea anexă: "Tarifele maxime pentru efectuarea de acte notariale al căror obiect îl constituie bunuri imobiliare".

- art.II lit.a). "va reexamina tarifele maxime pentru serviciile notariale stabilite de Ministerul Justiției în comun cu Ministerul Finanțelor, ținând cont de tarifele prevăzute în anexa la Legea cu privire la notariat, introdusă prin art. I pct. 33 din prezenta lege".

3. Prezenta Hotărîre este definitivă, intră în vigoare la data adoptării, nu poate fi supusă nici unei căi de atac și se publică în "Monitorul Oficial al Republicii Moldova".

PREȘEDINTELE

CURȚII CONSTITUȚIONALE

Pavel BARBALAT

Chișinău, 2 decembrie 1999.

Nr. 67.

OPINIE SEPARATĂ

Prin Hotărîrea Curții Constituționale din 2 decembrie 1999 au fost recunoscute neconstituționale unele prevederi din Legea nr. 1153-XIII din 11 aprilie 1997 "Cu privire la notariat" (în redacția Legii nr. 558-XIV din 29 iunie 1999 "Pentru modificarea și completarea Legii cu privire la notariat". Nu sînt de acord în fond cu argumentele și concluziile expuse în hotărîre și, în baza art. 27 alin. (5) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, consider necesar să-mi expun opinia separată asupra chestiunii în cauză.

1. În conformitate cu art. 135 alin. (2) din Constituție, Curtea Constituțională își desfășoară activitatea din inițiativa subiecților prevăzuți de Legea cu privire la Curtea Constituțională. Art. 24 și 25 din Legea cu privire la Curtea Constituțională prevăd categoria de subiecți cu drept de sesizare a Curții Constituționale, precum și exigențele înaintate față de forma și conținutul sesizării. Subiecții cu drept de sesizare pot face sesizări în probleme ce țin de competența lor (art. 38 alin. (2) din Codul jurisdicției constituționale).

În sesizarea depusă la Curtea Constituțională avocatul parlamentar Constantin Lazari contestă constituționalitatea următoarelor prevederi ale Legii nr.1153-XIII:

- art. 32 lit. d), conform căruia Consiliul Uniunii Notarilor propune Ministerului Justiției și Ministerului Economiei și Reformelor mărirea onorariilor pentru serviciile prestate de notar;

- art. 88 alin. (1), care prevede asigurarea financiară a actelor notariale și a altor servicii prestate de notar;

- anexei "Tarifele maxime pentru efectuarea de acte notariale al căror obiect îl constituie bunuri imobiliare", ce completează legea în cauză.

Din conținutul sesizării rezultă că sînt contestate chestiuni privitoare la asigurarea financiară a actelor notariale și a altor servicii prestate de notari, ținând cont de modificările și completările operate în Legea cu privire la notariat, de stabilirea unei noi grile tarifare pentru efectuarea actelor notariale al căror obiect îl constituie bunurile imobiliare.

Autorul sesizării și președintele Consiliului Uniunii Notarilor Tatiana Ungureanu, în ședința Curții Constituționale, au subliniat în repetate rînduri că modificările și completările operate în Legea cu

privire la notariat au înrăutățit condițiile economice de activitate a notarilor și au condus la diminuarea veniturilor în bugetul de stat. Ei au menționat de asemenea că pentru efectuarea de acte notariale în valoare de milioane de lei, potrivit tarifelor maxime stabilite, se percepe o plată de cel mult zece salarii minime, ceea ce nu compensează gradul de risc și nu asigură responsabilitatea materială a notarului.

Având în vedere cele expuse, consider că obiectul sesizării avocatului parlamentar Constantin Lazari l-au constituit modificările și completările operate în Legea cu privire la notariat, care, după părerea lui, au condus la înrăutățirea asigurării financiare a activității notarilor.

Totodată, potrivit art. 31 din Legea nr. 1349-XIII din 17 octombrie 1997 "Cu privire la avocații parlamentari", avocații parlamentari au dreptul să sesizeze Curtea Constituțională în vederea controlului constituționalității legilor și hotărîrilor Parlamentului, decretelor Președintelui Republicii Moldova, hotărîrilor și dispozițiilor Guvernului, asupra corespunderii lor principiilor general acceptate și actelor juridice internaționale privind drepturile omului.

Pornind de la norma menționată, consider că obiectul sesizării avocatului parlamentar putea fi doar controlul constituționalității corespunderii normelor Legii nr. 1153-XIII principiilor general acceptate și actelor juridice internaționale privind drepturile omului. Chestiunile abordate în sesizare nu aduc atingere drepturilor omului și de aceea nu țin de competența avocatului parlamentar. De aceea, potrivit art. 60 lit. d) din Codul jurisdicției constituționale, procesul asupra dosarului în cauză urma să fie sistat, lucru pe care, cu regret, Curtea Constituțională nu l-a făcut.

Mai mult decît atît, pronunțînd această hotărîre, Curtea Constituțională a creat o situație de incertitudine privind competența avocatului parlamentar de a sesiza Curtea Constituțională, extinzînd totodată limitele competenței acestuia.

2. Conform art. 39 din Codul jurisdicției constituționale, autorul sesizării trebuie să formuleze în sesizare propriul punct de vedere asupra chestiunii contestate și să-l argumenteze, făcînd trimitere la normele corespunzătoare ale Constituției.

Din acest punct de vedere, conținutul sesizării examinate nu răspunde exigențelor înaintate, deoarece este întemeiat în ansamblu pe argumente economice și de alt ordin. Cît privește fundamentarea juridică, este de reținut caracterul contradictoriu al argumentelor din sesizare. Astfel, autorul sesizării apreciază că prevederile privind instituirea de către Parlament, Guvern și ministerele de resort a tarifelor maxime pentru efectuarea actelor notariale sînt apriori greșite și contravin Constituției, întrucît relațiile economice și dezvoltarea lor sînt garantate printr-o serie de dispoziții constituționale, fapt pentru care el consideră că au fost încălcate art. 9 alin. (3) și art. 126 alin. (1) din Constituție. Aceste norme constituționale, care stabilesc că piața, libera inițiativă economică, concurența loială sînt factorii de bază ai economiei, că economia țării este economie de piață, de orientare socială, bazată pe proprietatea privată și pe proprietatea publică, antrenate în concurență liberă, nu pot fi raportate, în opinia mea, la problema examinată și nici nu pot servi drept argument de fundamentare a ei.

Autorul sesizării consideră de asemenea că stabilirea tarifelor maxime pentru activitatea notarială limitează libera inițiativă a notarilor - persoane fizice licențiate și antrenate în concurență, reduce contribuția lor la bugetul de stat și la bugetul asigurărilor sociale de stat.

După părerea mea, o astfel de argumentare juridică a sesizării privind recunoașterea neconstituționalității prevederilor contestate din Legea cu privire la notariat (în redacția Legii nr. 558-XIV) este neconvingătoare.

În baza argumentelor expuse, în conformitate cu art. 40 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională ar fi trebuit să respingă cererea în cauză.

3. Potrivit concluziilor cuprinse în hotărîrea Curții Constituționale, notarul, avînd statutul de subiect privat, care în temeiul condițiilor legale specifice, exercită activitate notarială, are dreptul la remunerarea întregului volum de servicii prestate. Prin urmare, cuantumul acestei remunerări nu poate fi limitat de către organele administrației publice, deoarece, în acest caz, se neglijează principiul autonomiei financiare a notarului și se încalcă prevederile art. 9 alin. (2) și art. 43 alin. (1) și (2) din Constituție.

Curtea Constituțională a stabilit că limitarea mărimii plății încasate pentru serviciile notarului constituie o încălcare a dreptului la muncă și la protecția muncii notarului. Or, art. 43 alin. (1) și (2) din Constituție nu conține dispoziții despre criteriile a căror respectare este obligatorie la stabilirea mărimii retribuției muncii cetățenilor și, implicit, a notarilor. Stabilirea unor asemenea criterii pentru toate categoriile de cetățeni ține, în viziunea mea, de competența legiuitorului.

Potrivit art. 1 din Legea nr. 1153-XIII, notariatul reprezintă un ansamblu de persoane fizice, care desfășoară pe bază de licență, în numele statului și în conformitate cu Constituția și legislația în vigoare, activitate notarială.

Acordînd notarilor dreptul de a îndeplini acte notariale în numele statului și împuternicindu-i să presteze servicii de interes public, legiuitorul a stabilit, de fapt, statutul juridico-public al notarilor, ceea ce impune necesitatea exercitării unui control eficient din partea statului asupra activității lor. Prevederea în cauză este în consens și cu practica internațională. Astfel, Rezoluția Parlamentului European din 18 ianuarie 1994 definește profesia de notar drept serviciu public supus controlului din partea statului sau a organului ce activează în conformitate cu statutul și împuternicirile corespunzătoare pe care i le-a atribuit statul.

Nici aceste circumstanțe nu au fost luate în calcul de către Curtea Constituțională.

Afirmația autorului sesizării, potrivit căreia modificările și completările operate în Legea cu privire la notariat, inclusiv stabilirea noilor tarife, au condus în realitate la încălcarea drepturilor persoanelor interesate în desfășurarea activității notariale, la un deficit de servicii notariale și la alte consecințe negative, merită toată atenția. Argumentele aduse nu constituie însă un temei pentru declararea prevederilor contestate din Legea nr. 1135-XIII drept neconstituționale.

Problemele contestate în sesizare, inclusiv stabilirea reglementărilor tarifare, sînt de competența legiuitorului, fapt de care Curtea Constituțională nu a ținut cont.

De aceea, consider că argumentele cuprinse în hotărîrea Curții Constituționale privind neconstituționalitatea unor dispoziții din Legea nr. 1153-XIII au un caracter general și nu sînt în consens cu dispozițiile contestate în sesizare.

JUDECĂTOR
AL CURȚII CONSTITUȚIONALE

Nicolae CHISEEV